

Overleeft de verzameling de verzamelaar?

Tekst: Peter Blokland
Foto's: Rob van der Klugt,
Benjan Spiele

Het is een gegeven dat iedere verzamelaar op een gegeven moment naar de Eeuwige Ruilbeurs vertrekt. Hoe we daar ook tegenaan kijken, het is in elk geval duidelijk dat we na dat vertrek niet meer kunnen bepalen wat er met onze aardse verzameling gebeurt. Bij leven kunnen we dat wel. Daarover gaat dit artikel.

Als familierechtsnotaris heb ik regelmatig verzamelaars aan tafel. En of ze nu miniatuurauto's, -treinen, -vliegtuigen of -schepen verzamelen of desnoods postzegels, het zijn bijna altijd dezelfde vragen die worden gesteld. Op deze FAQ ga ik hieronder in.

Wie krijgt mijn verzameling als ik er niet meer ben?

Na je overlijden gaat je verzameling naar je erfgenamen, dus de eerste vraag is wie dat zijn. De basis van het erfrecht zit eigenlijk vrij simpel in elkaar. De wet geeft een bepaalde 'standaardvererving' en daar kun je van afwijken door een testament te maken.

De eerste groep wettelijke erfgenamen zijn de echtgenoot en de kinderen (of eventueel kleinkinderen, als een kind eerder is overleden). Als er geen echtgenoot en kinderen zijn, komen de ouders, broers en zusters (of eventueel neven en nichten) aan de beurt, anders de grootouders en hun afstammelingen (dus ooms, tantes en hun kinderen) en als daar ook niemand te vinden is de overgrootouders en hun afstammelingen. Wat veel mensen zich overigens niet realiseren, is dat de partner met wie ongehuwd wordt samengewoond niet erft, zelfs niet als er gezamenlijke kinderen zijn (in dat geval erven de kinderen en niet de partner).

Zoals gezegd, kun je bij testament van deze volgorde afwijken, en daarbij tot erfgenaam benoemen wie je maar wilt. Er is eigenlijk maar één spelregel en dat is dat kinderen een erfrechtelijke minimumaanspraak hebben (de zogenoemde legitieme portie). Dat betekent overigens niet dat ze voor een bepaald deel erfgenaam moeten zijn (dus eigenaar van de spullen, waaronder de verzameling, worden), maar wel dat ze recht hebben op een bepaald deel van de waarde van het aanwezige vermogen. Als een kind onterfd wordt (of in elk geval niet de verzameling krijgt), kan de waarde van de verzameling dus een rol gaan spelen.

Erfgenamen krijgen je hele vermogen - dus ook de schulden! - of een breukdeel daarvan. Als je de verzameling, of een deel daarvan, aan één of meer bepaalde personen wilt nalaten zonder dat die verder in de erfenis meedoen, kun je een legaat maken. Dat kan zijn een gewoon legaat (de verkrijger hoeft niets aan de erfgenamen te vergoeden), maar ook een legaat tegen inbreng van de waarde of van een vast bedrag. In dat laatste geval moet de legataris de waarde van de (deel)verzameling - of dat bepaalde bedrag - aan de erfgenamen vergoeden, in feite krijgt de legataris dan dus het recht om de verzameling te kopen.

Tot zover een eerste verkenning van het erfrecht. Natuurlijk hoort hier nog de opmerking bij dat het ook mogelijk is om je verzameling al bij leven aan iemand te schenken, maar de meeste verzamelaars gaan,

is mijn ervaring, door tot het eind. Want kennen we niet allemaal het gezegde 'He who dies with the most toys wins'?

Overleeft mijn verzameling mij?

Vaak willen verzamelaars dat hun verzameling na hun overlijden niet in delen wordt verkocht, maar als geheel bij elkaar blijft. Mijn eerste reactie is dan over het algemeen:

vergeet het! Hoe mooi een verzameling ook is, musea zitten er over het algemeen niet op te wachten en als ze een legaat al accepteren, wordt de collectie meestal niet geëxposeerd, maar in het depot opgeslagen. Waarschijnlijk is dat niet de bedoeling van de overleden verzamelaar.

Het voortbestaan van de verzameling gaat eigenlijk alleen maar goed als er iemand is die de passie deelt. Verzamel je Porsche, Alpine of Scania, en is je zoon er even gek van, dan zit je goed. Maar veel verzamelaars zitten met het probleem dat het gezin de hobby niet deelt en als er dan geen even enthousiaste collega-verzamelaar is die de verzameling als geheel wil (en kan!) overnemen, dan loopt dit spoor gewoon dood. Na je overlijden is het dan einde oefening en kun je beter zorgen dat er een manier is waarop je erfgenamen een fatsoenlijke prijs kunnen krijgen voor de verzameling; zie daarover hieronder. Natuurlijk zijn er ook wel een paar verzamelaars die het zich financieel kunnen veroorloven om de zaken dusdanig groot op te zetten dat ze al bij leven een openbaar toegankelijk museum creëren, maar zelfs dan is het de vraag of dat na het overlijden van 'de grote man' zelf blijft voortbestaan; zie de geschiedenis van het zojuist gesloten Oldtimermuseum De Rijke, waarover in de vorige AIM werd bericht.

Hoe kunnen mijn nabestaanden mijn verzameling (laten) verkopen?

Als er niemand te vinden is die de verzameling wil overnemen en/of voortzetten, dan komt de volgende kwestie. Zoals hierboven al aangegeven, zijn de meesten van ons nogal solitair bezig met hun hobby, zodat het gezin vaak geen idee heeft wat de collectie waard is (de reden daarvan kan overigens best zijn dat de verzamelaar in het kader van het bewaren van de familiale vrede geheim wil houden wat hij aan zijn hobby uitgeeft, maar dat terzijde).

Hoe voorkom je nu dat je nabestaanden na je overlijden je topstukken voor een prikje verkopen aan een van de sluwe opkopers (we kennen het type allemaal van de beurs in Houten) die als een soort aasgieren op je verzameling afkomen? Of alles voor € 5,- per stuk op een beurstafel zetten? Of, nog erger, dat je verzameling in de Kliko belandt?

Geef de familie om te beginnen in elk geval eens een idee van de totale waarde van je verzameling, zodat ze weten dat het om serieus geld gaat (bij de meesten van ons is dat - misschien ongemerkt -

namelijk best wel zo). Maar een idee hebben van de totale waarde betekent natuurlijk nog niet dat ze weten welk prijskaartje er bij verkoop aan de afzonderlijke modellen zou moeten worden gehangen. Als je Wikingverzamelaar bent, weet je dat de rode Arabella vele malen meer waard is dan de grijze en de blauwe, de Dinkyspecialist wordt wild als hij een pastelkleurig Zuid-Afrikaans exemplaar of een originele Holland Coachcraft of Baroclem ziet, maar voor een 'normaal' mens is dat gewoon een autootje met een ander kleurtje of andere lettertjes erop. Stel je voor dat je zelf een verzameling postzegels of sigarenbandjes zou erven, en je begrijpt meteen wat ik bedoel. Neem voor de aardigheid maar eens de proef op de som en laat je vrouw of vriendin de tien meest bijzondere of waardevolle items uit je verzameling aanwijzen; je zult verbijsterd zijn!

Kortom, maak van achterblijvers geen spoorzoekers, en zorg ervoor dat je nabestaanden in elk geval enig benul hebben hoe ze de collectie fatsoenlijk te gelde kunnen maken. Waarschuw ze in elk geval ook voor *cherry picking*, die aardige collega-verzamelaar die even langskomt en alleen de bijzondere items koopt, waarna de rest van de verzameling bijna onverkoopbaar is.

Natuurlijk levert een verzameling bijna altijd het meest op als de modellen per stuk op de beurs of via Catawiki, eBay of Marktplaats worden verkocht, maar dat is heel veel werk en vraag je dus wel af of je nabestaanden dat willen en kunnen. Mocht dat toch de bedoeling zijn, zorg dan dat er een complete lijst is van de modellen met vermelding van realistische verkoopprijzen. Liefst ook met foto's, want waar ik als notaris weleens het verwijt van vakjargon krijg, kunnen we daar als verzamelaars ook wat van; als je op de lijst alleen maar zet 'YA328 artil. 6x6 1:50' dan zullen de erfgenamen waarschijnlijk niet onmiddellijk begrijpen om welk model het nu precies gaat (en 'Dikke DAF' zegt hen trouwens ook niets).

Terzijde merk ik op dat het zorgvuldig documenteren van (de waarde van) de verzameling ook goede diensten kan bewijzen als je die wilt verzekeren, maar ook weleens averechts kan werken, namelijk als de voorheen nauwelijks geïnteresseerde partner ineens enorme belangstelling toont voor de verzameling - of beter gezegd de waarde daarvan - als er in het kader van een (v)rechtscheiding moet worden afgerekend. Maar een beetje verzamelaar voorkomt dit soort problemen natuurlijk bij voorbaat door goede huwelijkse voorwaarden te maken.

Nu weer terug naar de overleden verzamelaar. Een heel mooie oplossing kan zijn om de verkoop van de verzameling toe te vertrouwen aan een collega-verzamelaar die goed op de hoogte is van de prijzen en de verkoopkanalen en daardoor de beste opbrengst voor de erfgenamen kan realiseren. In notariële vaktermen heet zo iemand *afwikkelingsbewindvoerder* en ik heb in de afgelopen jaren diverse testamenten voor verzamelaars opgesteld waarin zo'n regeling is opgenomen. Als een afwikkelingsbewindvoerder zijn werk goed doet, kan dat - afhankelijk van de omvang van de verzameling - wel een heel tijdrovende klus zijn. Daarom raad ik altijd aan om aan de afwikkelingsbewindvoerder niet alleen een vergoeding van zijn onkosten (zoals reiskosten en de huur van een beurstafel) toe te kennen, maar ook een percentage van de gerealiseerde opbrengst van de modellen als loon voor de moeite.

Als de erfgenamen niet zelf kunnen of willen verkopen en een afwikkelingsbewindvoerder ook niet te vinden is, kan het ook een idee zijn om de verzameling te laten veilen. In Nederland houden bijvoorbeeld Veilinghuis Bouwman in Brummen en Van Spengen in Hilversum zich met miniaturauto's bezig, daarnaast zijn er in het buitenland ook gespecialiseerde veilinghuizen, zoals Auktionshaus Saure in Duitsland voor Wiking en Vectis Toy Auctions in Engeland voor Dinky, Corgi, Matchbox etc.

Ook de NAMAC kan de nabestaanden helpen, er zijn twee medewerkers die zich daarmee bezighouden: Pieter Groenendyk en Jaap Visser. Zij zijn bereikbaar via voorzitter Sander Berghuis (voorzitter@namac.nl) en secretaris Marcel Berrens (secretaris@namac.nl). Pieter en Jaap bezoeken op verzoek nabestaanden en beoordelen de collectie. Aan de hand van hun bevindingen adviseren ze wat te doen: contact met een handelaar, taxatie van de collectie of verkoop van de collectie via een tafel op de beurs.

Hoe zit het met de erfbelasting?

Als je overlijdt, is de fiscus ook blij dat je hebt verzameld, en als (miniatuur)autoliefhebbers weten we dat het asfalt nu eenmaal betaald moet worden, dus zeuren we daar niet over.

Maar hoe zit het nu precies met die erfbelasting? Sinds 2010 is de erfbelasting maximaal 40%, maar aan de borreltafel en op ruilbeurzen en verjaardagen doen hierover nog altijd de wildste verhalen de ronde, dus daarom besluit ik dit artikel met een (ver)kort overzicht van vrijstellingen en tarieven. Alle genoemde vrijstellingen en tarieven gelden voor het jaar 2017 (ze worden jaarlijks aangepast), meer gedetailleerde informatie is te vinden op de website van de Belastingdienst.

Erfbelasting komt pas aan de orde als de waarde van de verkrijging hoger is dan de vrijstelling. Voor de langstlevende partner (echtgenoot of geregistreerd partner, samenwoningspartner onder bepaalde voorwaarden) is de vrijstelling € 638.039,-, voor kinderen en kleinkinderen € 20.209,- per persoon en voor anderen € 2.129,- per persoon (voor gehandicapte kinderen en ouders gelden hogere vrijstellingen). Wordt er meer verkregen, dan is over het meerdere erfbelasting verschuldigd naar de volgende tarieven:

Tariefgroep I (partner en afstammelingen in de eerste graad)		
Gedeelte van de belaste verkrijging	Recht over begin van de schijf	Het meerdere wordt belast met
0 – 122.269	0	10%
Boven 122.269	12.226	20%

Tariefgroep Ia (kleinkinderen en afstammelingen in de verdere graad)		
Gedeelte van de belaste verkrijging	Recht over begin van de schijf	Het meerdere wordt belast met
0 – 122.269	0	18%
Boven 122.269	22.008	36%

Tariefgroep II (alle andere verkrijgers)		
Gedeelte van de belaste verkrijging	Recht over begin van de schijf	Het meerdere wordt belast met
0 – 122.269	0	30%
Boven 122.269	36.680	40%

Voor schenkingen gelden dezelfde tarieven, maar andere vrijstellingen. De vrijstellingen voor de schenkbelasting bedragen voor kinderen € 5.320,-, voor kinderen tussen de 18 en 40 jaar eenmalig € 25.526,- en voor anderen € 2.129,- (er zijn speciale vrijstellingen voor het volgen van een studie of het kopen van een huis, maar die laat ik hier buiten beschouwing). De vrijstellingen en de eerste tariefschijf voor de schenkbelasting gelden ieder kalenderjaar weer opnieuw, dus je kunt belasting besparen door ieder jaar een deel van je verzameling aan je toekomstige erfgenamen te schenken. Jammer genoeg werkt deze methode niet als je de weggeschonken modellen in je eigen vitrine laat staan, want dan wordt de waarde ervan bij je overlijden toch weer bij de erfenis opgeteld.

Tot zover dit verhaal over een onderwerp dat je in AIM niet echt vaak tegenkomt. Nu kun je weer lekker verder met de 'gezellige' onderwerpen in dit tijdschrift, maar doe je toekomstige nabestaanden (en daarmee eigenlijk ook jezelf) een plezier en regel iets voordat je het niet meer kunt regelen! •